

Як батькам допомогти першокласникам

Вступ до школи - переломний момент в житті кожного малюка. Початок шкільного навчання кардинальним чином міняє весь його спосіб життя. Властиві дошкільникам безпечність, безтурботність, занурення в гру змінилися життям, наповненим безліччю вимог, обов'язків і обмежень: тепер дитина повинна щодня ходити в школу, систематично і напружено працювати, дотримуватися режиму дня, підкорятися всіляким нормам і правилам шкільного життя, виконувати вимоги вчителя, займатися на уроці тим, що визначене шкільною програмою, старанно виконувати домашні завдання, добиватися добрих результатів в учбовій роботі і т.д.

У цей же період життя, в 6-7 років, міняється і вся психологічна зовнішність дитини, перетворюються його особа, пізнавальні і розумові можливості, сфера емоцій і переживань, круг спілкування.

Своє нове положення дитина не завжди добре усвідомлює, але обов'язково відчуває і переживає його: він гордиться тим, що став дорослим, йому приємне його нове положення. Переживання дитиною свого нового соціального статусу пов'язане з появою «внутрішньої позиції школяра» (Л.І.Божович).

Наявність «внутрішньої позиції школяра» має для першокласника велике значення. Саме вона допомагає маленькому учневі долати мінливості шкільного життя, виконувати нові обов'язки. Це дуже важливо на перших етапах шкільного навчання, коли учбовий матеріал, який потрібно засвоїти дитині, об'єктивно одноманітний і не дуже цікавий.

Багато хто з сьогоднішніх першокласників є вельми досвідченим в учбових заняттях ще до приходу в школу. Посилена підготовка до школи, відвідування підготовчих занять, дошкільних ліцеїв, гімназій і так далі частенько приводить до того, що вступ до школи втрачає для дитини елемент новизни, заважає пережити значущість цієї події.

У підтримці в першокласника «внутрішньої позиції школяра» неоціненна роль належить батькам. Їх серйозне відношення до шкільного життя дитини, увага до його успіхів і невдач, терпіння, обов'язкове заохочення старань і зусиль, емоційна підтримка допомагають першокласникові відчути значущість своєї діяльності, сприяють підвищенню самооцінки дитини, його упевненості в собі.

Нові правила

Багаточисельні «можна», не «можна», «треба», «належить», «правильно», «неправильно» лавиною обрушуються на першокласника. Ці правила пов'язані як з організацією самого шкільного життя, так і з включенням дитини в нову для нього учбову діяльність.

Норми і правила деколи йдуть врозріз з безпосередніми бажаннями і спонуканими дитини. До цих норм потрібно адаптуватися. Більшість школярів-першокласників достатньо успішно справляються з цим завданням. Можна погодитися з думкою ряду психологів, що здоровий, допитливий, віруючий в себе і уміючий будувати взаємини з іншими людьми малюк без серйозних проблем включається в шкільне життя.

Проте початок шкільного навчання є для кожної дитини сильним стресом. Всі діти поряд з відчуттями радості, що переповнюють їх, захвату або здивування з приводу того, що відбувається в школі переживають тривогу, розгубленість, напругу. У першокласників в перші дні (тижні) відвідин школи знижується опірність організму, можуть порушуватися сон, апетит, підвищуватися температура, загострюватися хронічні захворювання. Діти, здавалося б, без приводу вередують, гарячаться, плачуть.

Період адаптації до школи, пов'язаний з пристосуванням до її основних вимог, існує у всіх першокласників. Лише в одних він триває один місяць, в інших - одну чверть, в третіх - розтягується на весь перший навчальний рік. Багато що залежить тут від індивідуальних особливостей самого малюка, від самої дитини, від тих передумов опанування учбової діяльності, що є у нього.

Психофізіологічна зрілість

Включення в нову соціальну середу, початок освоєння учбової діяльності вимагають від дитини якісно нового рівня розвитку і організації всіх психічних процесів (сприйняття, уваги, пам'яті, мислення), вищої здібності до управління своєю поведінкою.

Проте можливості першокласників в цьому плані поки що досить обмежені. Це багато в чому пов'язано з особливостями психофізіологічного розвитку дітей 6-7 років.

За даними фізіологів, до 7 років кора великих півкуль є вже в значній мірі зрілою (що і забезпечує можливість переходу до систематичного навчання). Проте найбільш важливі, специфічно людські відділи головного мозку, що відповідають за програмування, регуляцію і контроль складних форм психічної діяльності, у дітей цього віку ще не завершили свого формування (розвиток лобових відділів мозку закінчується лише до 12-14 років, а за деякими даними - лише до 21 року), унаслідок чого регулюючий і гальмівний вплив кори виявляється недостатнім.

Недосконалість регулюючої функції кори виявляється у властивих дітям особливостях емоційної сфери і організації діяльності. Першокласники легко відволікаються, не здібні до тривалого зосередження, володіють низькою працездатністю і швидко стомлюються, збудливі, емоційні, вразливі.

Моторні навички, дрібні рухи рук ще дуже досконалі, що викликає природні труднощі при опануванні письма, роботі з папером і ножицями і ін.

Увага учнів 1-х класів ще слабо організована, має невеликий об'єм, погано розподіляється, нестійка.

У першокласників (як і у дошкільників) добре розвинена мимовільна пам'ять, що фіксує яскраві, емоційно насичені для дитини відомості і події його життя.

Довільна пам'ять, що спирається на вживання спеціальних прийомів і засобів запам'ятовування, у тому числі прийомів логічної і смислової обробки матеріалу, для першокласників поки що не характерна через слабкість розвитку самих розумових операцій.

Мислення першокласників переважно наочно-образне. Це означає, що для здійснення розумових операцій порівняння, узагальнення, аналізу, логічного виводу дітям необхідно спиратися на наочний матеріал. Дії «в голові, про себе» даються першокласникам поки що важко, внаслідок недостатньо сформованого внутрішнього плану дій.

Поведінка першокласників (через вказані вище вікові обмеження в розвитку довільності, регуляції дій) також нерідко відрізняється неорганізованістю, незібраністю, недисциплінованістю.

Ставши школярем і приступивши до опанування премудрощів учбової діяльності, малюк лише поступово вчиться управляти собою, будувати свою діяльність у відповідності з поставленими цілями і намірами.

Батьки і вчителі повинні розуміти, що вступ дитини до школи само по собі ще не забезпечує появи цих важливих якостей. Вони потребують спеціального розвитку. І тут необхідно уникати досить поширеного протиріччя: з порогу школи від дитини вимагають того, що лише ще має бути сформоване.

Відомий вітчизняний психолог Л.І. Божович писала із цього приводу: «Жоден вчитель ніколи не зажадає від школярів вирішення таких арифметичних завдань, розв'язанню яких він заздалегідь їх не навчив. Але багато вчителів вимагають від учнів організованості, старанності, відповідальності, акуратності і ін. і в той же час не піклуються про те, щоб заздалегідь дати дітям відповідні уміння і навички і виховати у них відповідні звички».

Першокласники, що вже переступили семирічний рубіж, є більш зрілими в плані психофізіологічного, психічного і соціального розвитку, чим шестирічні школярі. Тому семирічні діти, за інших рівних умов, як правило, легше включаються в учбову діяльність і швидше освоюють вимоги масової школи.

Перший рік навчання визначає деколи все подальше шкільне життя дитини. У цей період школяр під керівництвом дорослих здійснює надзвичайно важливі кроки в своєму розвитку.

Багато чого на цьому шляху залежить від батьків першокласника.